

УДК 329.71 : 81/ 272

Розв'язання мовного питання сучасної України за умови «російського чинника»

Д.П. КРАСНОСІЛЕЦЬКИЙ

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, м. Хмельницький, Україна,
E-mail: kgpa@ukr.net**Авторське резюме**

У статті висвітлено дослідження мовного питання в Україні на сучасному етапі за умови «російського чинника». З перших років незалежності українську мову проголошено державною з відповідним нормативно-правовим підґрунтям. Проте, вимоги чинного законодавства нерідко нехтувалися. Місцеві органи влади у східних та південних регіонах пустили мовні процеси на самоплив, що призвело до поглиблення мовного, а за ним і політичного «розколу» в Україні. Ситуація загострилася втручанням у справу політичної еліти Росії, зацікавленої у ліквідації суверенітету колишньої «бранки».

В умовах антитерористичної операції вкрай важливо знайти консенсусне рішення у мовному питанні, спробу чого й запропоновано у статті. Для цього проаналізовано соціологічні та політологічні дослідження, позиції політиків, юристів, істориків, лінгвістів. Констатовано, що українська мова має залишатися єдиною державною мовою. Збереження цілісності України можливе лише за такої умови. До того ж у такому разі можлива консолідація українського суспільства, яке в силу інформаційного протистояння між Росією та Україною опинилося на межі соціального «розколу». Від цього залежать склад і чисельність населення нашої держави.

Ключові слова: державна мова, українська мова, мовне питання, «російський чинник».

The ways of decision of language question of modern Ukraine on condition of the «Russian factor»

D.P. KRASNOSELETSKIY

Khmelnytsky humanitarian and pedagogical academy, Khmelnytsky, Ukraine,
E-mail: kgpa@ukr.net**Abstract**

In the article research of language question is reflected in Ukraine on the modern stage. From the first years of independence Ukrainian language proclaimed state with corresponding normatively-legal soil. However, requirements of lawful legislation quite often disregard. Local authorities in east and south regions allowed language processes on a drift, that resulted in deepening a language, and after him and political «dissidence» in Ukraine. A situation became sharp interference with the matter of the political elite of Russia, interested in liquidation of sovereignty of former «prisoner».

In the conditions of anti-terror operation, it is extremely important to decide of correct an open of the language question, of that try are offered in the article. Sociological and political science researches, positions of politicians, lawyers, historians, linguists, are analysed for this purpose. It is stated herein that Ukrainian language must remain an only official language. Maintenance of integrity of Ukraine is possible only at such condition. Besides at that rate possible consolidation of Ukrainian society that in force of informative opposition between Russia and Ukraine found oneself on verge of social dissidence». Composition and quantity of population of our state depend on it.

Key words: official language, Ukrainian language, language question, «Russian factor».

Постановка проблеми. Мовне питання в реаліях багатонаціональної України вже доволі довгий час бентежить суспільну думку і є предметом політичних роздорів і спекуляцій. Апогеєм цих явищ стала шалена антиукраїнська пропаганда Москви, яка загрожує суверенітету нашої держави. В таких умовах науковці та певні громадсько-політичні діячі змушені міркувати над вирішенням цієї вже наболілої і заполітизованої проблеми.

Аналіз досліджень і публікацій. Чимало дослідників, з-поміж яких О.Москалюк, П.Толочко, Н.Паніна, В.Поліщук, В.Хмелько, Й.Маковей, В.Шишкін та інші, здебільшого фрагментарно висвітлили аспекти цього питання, що породжує дискусії. Залишається

чимало прогалин у дослідженні механізмів формування і збереження української мови, її впливу на суспільно-політичні настрої. Таким чином, мета статті полягає в дослідженні мовного питання в сучасній Україні та пошуку консенсусних рішень на шляху до його вирішення.

Виклад основного матеріалу. Протягом 15 років – від жовтня 1989 р., коли Верховна Рада УРСР прийняла Закон «Про мови в Українській РСР», що визначав українську як державну, і аж до вересня 2004 р., коли розпочалася чергова президентська кампанія, в Україні не було зафіксовано жодних «мовних» конфліктів. Процес «українізації українців» бачився цілком природним поверненням до

© Д.П. Красносілецький, 2014

основ національного буття, що не викликало відкритих політичних обурень [9, с. 16]. Проте впродовж усіх років незалежності українські науковці і політики шукали шляхи розв'язання ймовірних проблем етнокультурної різноманітності та політичного роз'єднання України. Якщо їх узагальнити, то можна виокремити наступні найбільш популярні стратегічні концепції:

– політика українізації – інтеграція українського суспільства на основі мови, культурної традиції, історичної і політичної самосвідомості українського етносу, що фактично має на увазі асиміляцію етнічних росіян, що мешкають в Україні. У м'якій формі ця політика реалізовувалася за президентства Л.Кравчука. В обмежених масштабах вона була продовжена при Л.Кучмі, який є родоначальником ідеї про двомовність. Деякі елементи політики українізації були заявлені і під час президентства В.Ющенко. Після виборів 2004 і 2006 рр., і перемоги на останніх парламентських виборах Партії регіонів, яка здобула свій електорат під гаслами захисту інтересів російськомовних громадян України, повернення навіть до м'якого варіанта політики українізації призупинено. На підставі протиставлення двох крайніх позицій – надання російській мові статусу державної або виключення її з офіційного вжитку – реальні можливості влади, отримані на місцевих виборах, підштовхнули Партію регіонів до запровадження російської мови як другої офіційної у тих областях, де саме ця мова вважається більш зручною для більшості мешканців;

– розробка та пропаганда об'єднуючої національної ідеї. Цей підхід був дуже популярним у перші роки незалежності України. Чимало його прихильників залишається і нині, особливо в середовищі національної інтелігенції, яка широко вірить у велику творчу силу державної ідеї. Дехто чекає швидкої інтеграції розрізненого українського суспільства в єдину націю. Багато хто має надію, що сучасною політичною формою національної ідеології може стати проєкт європейської інтеграції України [15];

– стратегія мирного співіснування українськомовних і російськомовних регіонів та регіональних еліт. Вона панувала за часів президентства Л.Кучми. Образно таку ситуацію можна визначити таким чином, що економічною політикою керують олігархи та директори зі Сходу України, а гуманітарну політику визначають вихідці із західних областей. За таких умов політика українізації швидше імітувалася, ніж здійснювалася. Рушійною і зміцнювальною силою інтеграції різноманітного суспільства була українська бюрократія. Ця стратегія не стільки розв'язувала існуючі проблеми, скільки консервувала, заморожувала їх на певний час. Якийсь період така політика була достатньо ефективною. Проблема міжрегі-

онального політичного протистояння фактично була знята з порядку денного, був замирений Крим, де втратили вплив сепаратистські рухи. За даними соціологічних опитувань з середини 1990-х рр. і до 2004 р. суттєво зменшилося відчуття загроз міжнаціональних конфліктів і розпаду України, як держави. Хоча з 2005 р. ці показники почали зростати, стабільно знижувалася кількість осіб, наляканих нападом зовнішнього ворога на Україну [8, с. 10-44].

Однак політичний розкол 2004 р. зруйнував цю стратегію. Російські політтехнологи кандидата в президенти В. Януковича почали роздмухувати мовне питання (робити з цього проблему), за чим маскувалася поява карти поділеної України. У 2014 р., з ініціативи Президента РФ В.Путіна, почала поширюватися кампанія по «захисту» росіян та російськомовного населення України від утисків української влади, що, насправді, загрожує втратою нашої держави суверенітету. Емпіричний досвід вказує, що проблема мовного дискомфорту надумана. Навіть навесні цього року, в умовах нечуваної за масштабом і цинізмом пропаганди ЗМІ Росії, понад 70% російськомовного населення України заперечують факт утисків їхніх прав. Зрештою про це свідчить статистика Донбасу чи Криму щодо мізерної кількості українськомовних навчальних закладів, видань, культурно-масових заходів тощо [9, с. 16].

Переконаний у відсутності масового чи системного характеру мовної дискримінації російськомовного населення південно-східної України і Криму соціолог О.Вишняк. Хоча, провівши дослідження ще у 2009 р., він зафіксував прояви незадоволення невеликою частиною населення перепонами, які викликає державна мова, що, здебільшого, стосується оформлення ділової документації та кар'єрного росту. При цьому етнічний фактор відіграє другорядну роль. Російськомовні українці не бажають вчити української мови, хоча частина з них вивчає іноземні мови, щоб працювати за кордоном, в спільних підприємствах тощо. Якраз значна частина росіян, євреїв, білорусів, румунів та представників інших національних меншин швидко оволодівають державною мовою, аби не втратити позицій в політиці, економіці, науці, освіті [4, с. 51-61, 98-101, 141-143].

«Російський чинник» є визначальним при формуванні ризиків і загроз політичного розколу України. Проблеми всіх інших національних меншин з цієї точки зору мають другорядне значення, хоча деякі з них також є потенційно конфліктогенними. Чим обумовлюється значення «російського чинника» в українському суспільстві і українській політиці? По-перше, є внутрішній вимір «російського чинника» в Україні: 17% населення України – етнічні росіяни, 30% наших співгромадян (за даними перепису 2001 р.) вважають рідною російську мову. В побутовій сфері і на роботі

російською мовою користується близько половини населення країни. Російський етнокультурний чинник обумовлює особливу політичну позицію більшості населення східних і південних регіонів країни, в яких переважно мешкають російськомовні громадяни України. Що дуже важливо – росіяни, які мешкають в Україні, не вважають і не хочуть вважати себе національною меншиною, а позиціонують себе частиною великої цивілізації або мега-етносу. Позбуватися цих тверджень вони не бажають. Не менш важливе й інше. Більша частина росіян, які є громадянами України, за своїми соціокультурними характеристиками, за способом життя є напівукраїнцями, людьми з подвійною (російсько-українською) етнокультурною ідентичністю. Те ж саме стосується багатьох етнічних українців, які мешкають у східних і південних регіонах України і Криму, особливо у містах [15].

Вести мову про «російськомовні регіони» за межами Донецької області, південної частини Луганської та приазовських районів Запорізької немає жодних підстав. У решті південних та східних областей мають місце лише вкраплення десятка-півтора великих та середніх міст, де переважають російськомовні. При цьому йдеться не про декларативну «рідну мову», а про реальне домінування української (нехай і у вигляді суржиків) на більшій частині їх територій за межами обласних центрів та їх приміських зон. Вони заселені україномовним населенням, яке в разі збереження або тим більше розширення функцій російської як офіційної ймовірно буде приречене на дискримінацію та фактично примусову русифікацію.

Парадокс полягає в тому, що найбільше людей, переконаних у порушенні в Україні прав російськомовних громадян, соціологічне опитування Київського міжнародного інституту соціології в південно-східних регіонах (8-16.04.2014) зафіксувало саме в тих областях, де довгий час відбувається дискримінація україномовного населення, а русифікація триває всі роки незалежності. Так, на Донеччині таких виявилось 39,9%, на Луганщині – 29,5%, на Харківщині та Одещині – відповідно 24,8% та 20,0%. Такі результати пояснюються не тільки тривалою пропагандою російських ЗМІ, але й діяльністю українофобів, які прагнуть до винищення української мови з усіх сфер життя щонайменше на території їхніх регіонів. Зокрема, М.Левченко свого часу заявляв, що російська мова має бути єдиною державною, а українська – лише мовою фольклору. З цією метою йому та його прихильникам необхідний статус державної (не другої, а в їхньому розумінні єдиної) російської мови [5, с. 27].

Політика російських можновладців у Криму вже продемонструвала дискримінаційні процеси. У регіоні немає реальної можливості опанувати українську мову, ознайомитися

з українською культурою, історією, традиціями і жити в духовному просторі, якщо є таке бажання. По суті Крим став забороненою зоною для української мови і культури. Півострів швидко очистили від будь-яких проявів української присутності. Вціліли, поки що, пам'ятники Тарасу Шевченку та Лесі Українці. А криється за цим усім не тільки одвічне прагнення Росії володіти українськими землями, але знищити елемент європеїзації українців [6, с. 31].

Проте все це мало цікавить світову громадськість, а особливо російську, яка у контексті вичерпання військового конфлікту, підштовхує українських політиків внести зміни у статус російської мови. Зокрема, про це свідчили Женевські переговори у квітні 2014 р. Якщо українські вищі посадовці відреагують позитивно на ці заяви, то Україна може повторити досвід Ірландії, Білорусі та інших держав, у яких через вплив зовнішньої політики мовна нація поступово вироджується. Все це суперечить законодавству та національним інтересам України, яка отримує ймовірність перетворення на зрусифікований географічний простір, який може стати легкою здобиччю будівничих «Російського світу» [3, с. 23-25].

Замість того, щоб повсякчас моніторити ситуацію, делікатно її врегульовувати, політики віддають перевагу популістичним висловлюванням. Наприклад, С.Тігіпко, захищаючи інтереси російськомовних пенсіонерів, які не можуть прочитати без словника інструкцію до ліків, вимагає, щоб у новій Конституції України за російською мовою закріплено статус другої державної. Ю.Луценко висловлюється, щоб для російської мови було ухвалено статус захищеної державою мови. А.Яценюк прагне закріпити спеціальний статус для будь-якої іншої мови на території відповідної територіальної громади. О.Турчинов підкреслює права обласних, міських і районних рад приймати рішення про надання на території відповідного регіону паралельно з державною українською мовою офіційного статусу російської чи іншим мовам, якими розмовляє більшість населення [9, с. 17]. Загрозливий характер для українського державотворення носить ідея обміняти українську мову на спокій на Сході. До неї схильні А.Яценюк, О.Турчинов, Ю.Тимошенко, П.Порошенко та інші державотворці [6, с. 32]. Але в контексті інавгураційної промови П.Порошенко переконливо заявив про залишення статусу державної мови лише за українською [12].

За даними дослідження «Думки та погляди населення Південного Сходу України. Квітень 2014 р.», проведеного Київським міжнародним інститутом соціології, населення південно-східної України дотримується українських позицій. Так, 82,6% мешканців Донбасу і Криму, 88,3% – південних та східних регіонів Укра-

їни вважають, що їхнім нащадкам потрібно вивчати українську мову. Відсоток скептиків у цьому питанні незначний, відповідно 7 та 4. Невелика кількість жителів південних та східних регіонів вважає згоду на введення другої державної мови найнеобхіднішим кроком центральної влади. Найвищі показники цього – 17,1% – охоплюють відповідно Донецьку і Луганську області [5, с. 28]. При цьому не варто забувати історичний фактор впливу (чи не двохсотлітню політику русифікації). Тому цим також пояснюється кількість україномовних українців (бл. 82%) країни – противників надання російській мові статусу другої державної [15].

Конституційний суд України відкидає альтернативу другої державної мови, вважаючи таке нововведення безпідставним. Серед суддів побутує думка про потребу порушення питання про протекціонізм з боку держави щодо розвитку української мови. Такий протекціонізм відповідає положенням статті 6 Закону України «Про основи національної безпеки» від 19 червня 2003 р. № 964-IV. Згідно з цим законом, одним із пріоритетів національних інтересів є забезпечення розвитку і функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на всій території України [16, с. 20].

Експерт з конституційного права О.Москалюк переконаний, що наявність другої державної мови загрожує національній безпеці і територіальній цілісності держави. Ситуацію в Україні не можна ототожнювати із становищем двомовства Швейцарії чи Фінляндії, де панують добросусідські відносини між країнами чий мови використовуються у державному апараті. Зважаючи на події в Криму та на Сході, розраховувати на схожу аналогію не варто. Тому, на етапі, коли національна мова повністю не відновлена, запровадження другої державної становить загрозу для її розвитку і поширення. До того ж утвердження і розбудова незалежності держави безумовно пов'язана з мовним питанням. Переконаймо про це свідчить успішне державотворення Ізраїлю, де було відроджено «мертвий» іврит [7].

Дослідник І.Лосев вважає, що Кремль прагне не просто вільного розвитку російської мови в нашій країні (що є й без нього), а саме її офіційно-політичної інституціоналізації. Йому потрібна російськомовна держава у державі Україна, щоб постійно «захищати» своїми танками. Загравання з антиукраїнськими вимогами путінської агентури ніякого позитиву не дасть, тільки суцільні втрати для Києва. У випадку появи федералізації напевно виникнуть проблемні території, чималу кількість з яких може спіткати доля Криму. А надання російській мові якогось-небудь офіційного статусу призведе до вигнання української як мінімум із половини території та утворення двох різних

мовно-культурних зон, що почнуть швидко політизуватися й адміністративно оформлюватися [6, с. 32]. Тому для України питання мови є не просто питанням комунікації – це фактор національної безпеки. Єдина державна українська мова – це основа національної єдності та незалежності України [14].

Адепти української національної ідеї зазвичай уявляють успіх мовної проблеми у вигляді переваги українського етнічного елемента над російським. Також скептицизму піддається теза «без мови немає і народу». Досить поширено питання взагалі акцентується на проблемах мови і «патріотизму», який мислиться як співчутливе чи, щонайменше, толерантне ставлення до української культурної традиції. У цьому зв'язку не можна не погодитися з думкою П.Толочка, що «мова і патріотизм – речі малопов'язані між собою. Можна бути патріотом України, мати почуття української гідності і не говорити українською мовою» [13, с. 4-5].

Такі твердження набувають все більшої ваги, зважаючи на невелику підтримку кандидата у президенти України О.Богомолець. Росіянка за походженням, вона запропонувала шлях здорового зміцнення української нації на шляху до успішного розвитку, в обмін ескалації непорозумінь і конфліктів у мовній площині. Обминаючи політичні загравання і заперечуючи мовне питання як інструмент електорату, О. Богомолець вдалася до популяризації української мови. До речі, як лікар, вона зазначила, що вивчити ще одну мову, особливо у старшому віці, корисно для здоров'я – це зменшує наслідки розвитку склерозу [1]. Таким чином О. Богомолець закликає старше покоління, яке свого часу було зрусифіковане, до підтримки національної ідеї.

Російські дослідники помітили, що мовне питання в Україні сприймається інакше, ніж про неї прийнято вважати в Росії. Різноманітні опитування засвідчили, що в ієрархії нагальних проблем для громадян України питання російської та української мови знаходяться в другій десятці за пріоритетністю (винятком складають жителі Криму, для яких мовне питання знаходиться на 4-5 місці). Мовна свідомість українських громадян ґрунтується на феномені двомовності – явищі, яке невідоме більшості росіян, свідомість яких одномовна. В цьому сенсі всіх громадян України мовне питання не стільки роз'єднує, скільки об'єднує, але об'єднує їх не російська і не українська мови, а російсько-українська двомовність. За великим рахунком, всередині українського суспільства існує консенсус (хоча дуже слабкий): обидві мови мають право на існування. Але проблема реального співвідношення мов, сфер їх застосування і функціонування є конфліктною в значно більшій мірі, а тому її значно краще використовувати в політичній боротьбі» [10].

Дійсно, незважаючи на систематичну спекуляцію мовним питанням представниками п'ятої колони та проросійськи налаштованими українськими політиками, в Україні ніколи не було випадків громадських заворушень і порушень громадянського миру на мовному ґрунті. Як свідчать соціологічні опитування, предметом першочергової уваги більшості громадян є насамперед особиста безпека, медичне обслуговування, незадовільний стан забезпечення соціальних, економічних та екологічних прав, а не питання статусу російської мови [3, с. 23-25]. Але, за даними дослідження Соціологічної групи «Рейтинг», що проводилося з 26 вересня по 6 жовтня 2013 р., прихильників двомовності на Донбасі було 85%, на Півдні і Криму – 69%, Сході – 57% [5, с. 26].

Провідний спеціаліст Київської лінгвістичної лабораторії ім. Святого Лаврентія Поліглота професор Й. Маковей переконаний, що мовне питання в Україні може вирішитися завдяки легітимізації суржиків української та російської мов. За приклад такого новоутворення слугують мовні процеси в Зімбабве, Таїланді, де оперативно змінено словники, шкільні підручники тощо. На глибоке переконання доктора філології, країна з цим легко справиться, адже має чимало викладачів, які використовують суржик [11, с. 4.]

Але як у такому разі визначити відсоткове співвідношення двох конкурентних мов? Почесний президент Національного університету «Києво-Могилянська академія» В. Брюховецький, спираючись на «інтернаціоналістичні» висловлювання російського політолога І. Андреева, викриває сутність російськомовної пропаганди. Він переконаний, що державна двомовність сприятиме на практиці утвердженням і закріпленням одномовності в її колонізаторському сенсі [2].

Дійсно, не слід забувати, що насаджувана століттями насильницьким шляхом російськомовна українська культура здатна до тривалого існування. В інтересах російських політиків затягнути процес на довгі роки. Ігнорувати це явище небезпечно, а боротися з ним марна річ.

Тому без наполегливого зміцнення державного статусу української мови не обійтися. Це той ідеал без якого держава не зможе повноцінно розвиватися. Перехідний етап інтеграції російськомовної громади до сучасного українського суспільства, який включатиме певний час і неофіційне звернення до суржиків, має бути поступовим, але, що найважливіше, виваженим і різностороннім. Водночас, в екстремальних умовах неоголошеної війни, коли все більше громадян України стають біженцями, не варто втрачати пильність і наполегливість. Відбувається, хай і вимушене, але волевиявлення громадян, поставлених перед фактом вибору культури чи, навіть, держави – України або Росії.

Висновки. З огляду на ймовірну російську культурно-мовну експансію в Україні, яка тягне за собою повалення українського конституційного ладу і національної державності, слід забезпечити існування єдиної української державної мови. Мовний фактор відчутно впливає на процеси консолідації у нашому суспільстві, яке за умови розрізненості буде визнавати лише власного представника на посаду президента України. Належне функціонування української мови слугує інструментарієм до формування умов національної інформаційної безпеки, що вкрай є необхідним для об'єктивного розвитку нашої держави. Популяризувати українську мову, слід враховувати, що утиски чи нехтування інших мов на побутовому рівні у нашому суспільстві повинні і надалі бути відсутніми.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Богомолец О. Мова – це пуповина, яка прив'язує людину до землі [Електронний ресурс] / О. Богомолец // Газета по-українськи. – 2014. – 04 березня. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: http://gazeta.ua/articles/sogodennya/_mova-se-pupovina-yaka-privyazuye-lyudinu-do-zemli-likar-olga-bogomolec/545479. – Назва з екрана.
2. Брюховецький В. Апологія «Узкоязичності» [Текст] / В. Брюховецький. – Український тиждень. – 2014. – № 19(339) 8–15 травня. – С. 14.
3. Василенко В. Компромісна поступка чи замах на конституційний лад [Текст] / В. Василенко. – Український тиждень. – 2014. – № 19(339) 8–15 травня. – С. 22-25.
4. Вишняк О. Мовна ситуація та статус мов в Україні: динаміка, проблеми, перспективи (соціологічний аналіз) [Текст] / О. Вишняк. – К.: Інститут соціології НАН України, 2009. – 176 с.
5. Крамар О. Міф про російськомовні регіони [Текст] / О. Крамар. – Український тиждень. – 2014. – № 19(339) 8–15 травня. – С. 26-29.
6. Лосев І. Українізація: жахалка чи категоричний імператив? [Текст] / І. Лосев. – Український тиждень. – 2014. – № 19(339) 8–15 травня. – С. 30-32.
7. Москалюк О. Друга державна мова в Україні: міфи та реальність [Електронний ресурс] : проект. – Електрон. дан. (1 файл). – 10.06.2014. – Режим доступу: <http://tsn.ua/blogi/themes/law/druga-derzhavna-mova-v-ukrayini-mifi-ta-realist-353878.html>. – Назва з екрана.
8. Паніна Н. Українське суспільство 1992-2008: соціологічний моніторинг [Текст] / Н. Паніна. – К.: Інститут соціології НАН України, 2008. – 85 с.
9. Панченко В. Статусні ігри / В. Панченко. – Український тиждень. – 2014. – № 19(339) 8–15 травня. – С. 16-17.

10. Петров Д. Глядя из Киева: кризис как очередной пасьянс [Электронный ресурс] : статья. – Электрон. дан. (1 файл). – 17.04.2007. – Режим доступа: <http://www.prognosis.ru/archive/nt.html>. – Назва з екрана.
11. Полищук В. Украинцев помирят суржик [Текст] / П. Полищук. – Рабочая газета. – 2014. – 1 апреля. – С. 4.
12. Порошенко П. Я иду в Президенты, чтобы сохранить и укрепить единство Украины [Электронный ресурс] : Пресс-служба Президента Украины. – Электрон. дан. (1 файл). – 07.06.2014. – Режим доступа : <http://www.president.gov.ua/ru/news/30490.html>. – Назва з екрана.
13. Толочко П. Що або хто загрожує українській мові? [Текст] / П. Толочко. – К.: «Оріяни», 1998. – 32 с.
14. Тягнибок О. Єдина державна мова – це аксіома, яка не може бути предметом політичних торгів [Електронний ресурс] : . – Електрон. дан. (1 файл). – 27.04.2014. – Режим доступу <http://www.svoboda.org.ua/diyalnist/komentari/049964/>. – Назва з екрана.
15. Хмелько В. Из-за чего политикам удается раскалывать Украину [Электронный ресурс] / В. Хмелько // Зеркало недели. – 2006. – 23 июня. – Электрон. дан. (1 файл). – Режим доступа: http://gazeta.zn.ua/ARCHIVE/iz-za_chego_politikam_udaetsya_raskalyvat_ukrainu.html. – Назва з екрана.
16. Шишкін В. Право і мова. Державна мова як складник державотворення [Текст] / В. Шишкін. – Український тиждень. – 2014. – № 19(339) 8–15 травня. – С. 18-20.

Стаття надійшла до редакції 26.08.2014

REFERENCES:

1. *Bogomolec O.* Mova – це pupovyna, iyka pryvyazuye lyudinu do zemli likar (A language is an umbilical that attaches a man to earth). *A newspaper is for Ukrainian.* 2014. 04 bereznya. Regime to access: http://gazeta.ua/articles/sogodennya/_mova-ce-pupovina-yaka-privyazuye-lyudinu-do-zemli-likar-olga-bogomolec/545479
2. *Bryukhovetskiy V.* Apologiya «Uzkoyazychnostiy» (Apologia of narrow-language). *Ukrainskiy tyzhden.* 2014. no 19(339). pp. 14.
3. *Vasylenko V.* Kompromisna postupka chy zamah na konstytutsiyniy lad (A compromise concession or encroaching is upon a constitutional line-up). *Ukrainskiy tyzhden.* 2014. no 19(339). pp. 22-25.
4. *Vyshnyak O.* Movna sytuacia ta status mov v Ukraini: dynamika, problemy, perspektivy (sociologichniy analiz) (Language situation and status of languages in Ukraine: dynamics, problems, prospects (sociological analysis)). К.: *Institut sociologii NAN Ukrainy*, 2009, 176 p.
5. *Kramar O.* Mif pro rosiyskomovni regiony (A myth is about the Russian-language regions). *Ukrainskiy tyzhden.* 2014. no 19(339). pp. 26-29.
6. *Losev I.* Ukrainizaciya: zhahalka chy kategorichniy imperativ? (Ukrainethetion: fright or categorical imperative?). *Ukrainskiy tyzhden.* 2014. no 19(339). pp. 30-32.
7. *Moskalyuk O.* Druga derzhavna mova v Ukraini: mify ta realnist (Second official language in Ukraine: myths and reality). 10.06.2014. Regime to access: <http://tsn.ua/blogi/themes/law/druga-derzhavna-mova-v-ukrayini-mifi-ta-realist-353878.html>
8. *Panina N.* Ukrainske suspilstvo 1992-2008: sociologichniy monitoring (Ukrainian society of 1992 - 2008: sociological monitoring). К.: *Institut sociologii NAN Ukrainy*, 2008, 85 p.
9. *Panchenko V.* Statusni igry (Status games). *Ukrainskiy tyzhden.* 2014. no 19(339). pp. 16-17.
10. *Petrov D.* Glyadya iz Kiev: krizis kak ocherednoy pasyans (Looking from Kyiv: crisis as next solitaire). 17.04.2007. Regime to access: <http://www.prognosis.ru/archive/nt.html>
11. *Polishuk V.* Ukrainev pomirit surzhyk (A maslin is reconciled Ukrainians). *Rabochaya gazeta*, 2014, 1 aprelya, p. 4.
12. *Poroshenko P.* Ya idu v Prezidenty, chtoby sohranit i ukrepit edinstvo Ukrainy : Press-sluzhba Prezidenta Ukrainy (I go to Presidents, to save and fix unity of Ukraine). 07.06.2014. Regime to access: <http://www.president.gov.ua/ru/news/30490.html>
13. *Tolochko P.* Cho або hto zagrozhue ukrainskiy movi? (That or who does threaten to Ukrainian?). К.: «Oriainy», 1998, 32 p.
14. *Taygnybok O.* Edyna derzhavna mova – ce aksioma, yaka ne mozhe buty predmetom politychnykh torziv (An only official language is an axiom that can not be the article of political tenders). 27.04.2014. Regime to access: <http://www.svoboda.org.ua/diyalnist/komentari/049964/>
15. *Hmelko V.* Iz-za chego politikam udaetsya raskalyvat Ukrainu (From what politicians succeed to break Ukraine). *Zerkalo nedeli*, 2006, 23 iyunya. Regime to access: http://gazeta.zn.ua/ARCHIVE/iz-za_chego_politikam_udaetsya_raskalyvat_ukrainu.html
16. *Shyshkin V.* Pravo i mova. Derzhavna mova yak skladnyk derzhavotvorennya (Right and language. Official language as constituent of creation of the state). *Ukrainskiy tyzhden.* 2014. no 19(339). pp. 18-20.

Красносілецький Денис Павлович – кандидат історичних наук, доцент
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
Адреса: 29013, м. Хмельницький, вул. Проскурівського підпілля, 139
E-mail: GOLDEN_24@ukr.net

Krasnoseletskiy Denis Pavlovich – PhD in history, associate professor
Khmelnitsky humanitarian and pedagogical academy
Address: 139, Proskurivskoho pidpillia Str., Khmelnytskyi, 29013
E-mail: GOLDEN_24@ukr.net